

86-38
41-80

**ИСЛОМ МАЪРИФАТИ
ВА ХОЗИРТИ ЗАМОИ**

Книга должна быть
возвращена не позже
указанного здесь срока

Количество преданных
вдач

15.11.87.
2202, 21

86,38
11-80

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI
BAZIRLAR MAHKAMASI XUZURIDAGI
TOSHKENT ISLOM UNIVERSITETI
ISLOMSHUNOSLIK ILMIIY-TADQIQOT MARKAZI

ИСЛОМ МАЪРИФАТИ ВА ХОЗИРТИ ЗАМОН

0563

«Тошкент ислом университети»
нашриёт-матбаа бирлашмаси

Тошкент

2019 ZVEKISTON RESPUBLIKASI
O'QUVA O'RINTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
TOSHKENT VILOYATI SHIRCHIK
DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI
AXBOROT RESURS MARKAZI
1-FILIALI

УЎҚ: 28
№6.38
1180

Ислом маърифати ва ҳозирги замон [Матн] / Масъул муҳаррир А.
Абдуллаев. - Тошкент: Тошкент ислом университети, 2017. - 160 б.
КБК 86.38

Муаллифлар жамоаси:

*т.ф.н.доц., А.Абдуллаев, т.ф.н.доц. И.Усмонов, Ж.Шодиёв,
К.Шермухамедов, Н.Тўйчиева, Ш.Жўраев, О.Эрназаров,
З.Фахриддинов, Ж.Нажмиддинов, Н.Ботирова*

Қўланмада бугунги кунда дунёда кенг тарқалган ва мусулмон
жамиятларини ҳам четлаб ўтмаётган динийлик ва дунёвийлик ўртасидаги
мунособиллик, имон ва куфр тушунчаларининг талқини, ислом ва санъат,
«оммавий маданият», тарикатчилик борасидаги мулоҳазалар, ижтимоий
олоблар ва ижтимоий тармоқлардан тўғри фойдаланиш йўл-йўриқлари,
шунингдек, исломда иқтисодий жараёнлар каби масалаларга Куръони карим,
ҳадиси шарифлар ва ислом оламида эътироф этилган забардаст олимларнинг
ижтиҳод ва фатвоаларига таянилган ҳолда тўхталиб ўтилган.

Тошкент ислом университети Исломушунослик илмий-тадқиқот маркази
ҳодимлари томонидан «Жаҳолатга қарши маърифат» туркумида тайёрланган
маънур қўланма кенг китобхонлар оммасига мўлжалланган.

Масъул муҳаррир:

*А. Абдуллаев,
тарих фанлари номзоди, доцент.*

Тақризчилар:

А. Мансур

Ўзбекистон муқимонлари идораси раиси ўринбосари

У. Ғофуров

Тошкент ислом институти ректори

Ш. Зейдов

Имом Бухорий ҳаққиро маркази директори, т.ф.н.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Мақкамаси ҳузуридаги Дин
ишлари бўйича қўмитанинг 754-сонли ҳулосаси асосида тайёрланди.

ISBN 978-9943-4827-9-1

© «Тошкент ислом университети»
нашриёт-маъбада бирлашмаси, 2017.

Ислом маърифати ва ҳозирги замон

Кириш

«Осонлаштирилганлар, оғирлаштирилманглар,
хушхабар беринглар, нафратлангиларманглар».

Ҳадисдан

Ислом инсонлар хулқини камолига етказиш,
жамият ҳаётини гўзал ва фаровон қилиш учун
Аллоҳ томонидан юборилган. Бу ҳақида Мухаммад
(алайҳис-салом): «*Мен гўзал хулқларни камолига
етказиш учун юборилдим*», деганлар. Тарихга
эътибор қаратадиган бўлсак ҳам ислом дини қириб
борган ўлкаларда кишилар хулқ-атворида соддалик,
мулоиймлик, ватанпарварлик, каттага ҳурмат,
кичikka иззат каби инсоний фазилатларнинг
юқори чўккига кўтарилгани ва шу асосда илм-
фан тараққий этиб, инсонлар ҳаёти фаровон
бўлиб, жамиятда осудалик ва барқарорлик ўсгүвор
бўлганига гүвоҳ бўламиз. Чунки, ислом дини
кўрсатмаларида инсонлар ҳаётини осонлаштириш,
муҳтожларга ёрдам бериш, бировнинг ҳақида хийнат
қилмаслик, ҳалоллик ва покликка тарғиб қучли. Бу
ҳақда Куръони карим оятлари, ҳадиси шарифлар
ва динимизнинг мўътабар уламолари ҳаётида ҳам
қўлиаб мисоллар учрайди.

Мухаммад (алайҳис-салом) ҳам ўз ҳаётлари
давомида икки иш турганида қайси бири енгил
бўлса ва шариат кўрсатмаларига ҳилоф бўлмаса,
ўшани ихтиёр қилганлар ва умматга доим шунли
таълим берганлар. Бундан ташқари, Пайғамбар
(алайҳис-салом) бирор кишини ўзга диёрга

исломдан таълим бериш учун юборар эканлар, хоҳ ибодатда бўлсин, хоҳ инсонлар ўртасидаги муомала масалаларида бўлсин осонлаштиришга, динни кийин ва машаққатли қилиб кўрсатиб қўймаликка тарғиб қилардилар. Жумладан, Муоз ибн Жабални Яманга юбораётганларида унга насиҳат қилиб, «*Осонлаштиринг, оңқирлаштирманг. Хушхабар беринг, нафратланттирманг. Ўзаро ёрдам беринг ва ихтилоф қилманг*», – деганлар (Имом Бухорий ривоятли). Бундан кўринадики, ислом динининг максадларидан бири инсонлар турмушини енгиллаштириш ва турли машаққатлардан халос этиб, ўзаро тоғув ҳаёт кечиришга чорлашдир.

Бу ҳақида Куръони каримнинг кўплаб ўринларида эслатмалар келган. Жумладан, «*Аллоҳ сизларга енгилликни истайди, оғирликни хоҳламайди*» (Бақара, 185), «*Аллоҳ ҳеч бир жонга тоқатидан ташқари нарсани тақлиф этмайди*» (Бақара, 286), «*Сизларни (шу дин учун) У танлади ва динда сизларга бирор ҳараж (кийинчилик) қилмади*» (Ҳаж, 78) каби оятларда ҳам Аллоҳ ислом динини инсоният турмуш тарзини осонлаштириш учун юборганига гувоҳ бўламмиз.

Афсуски, бугунги кунда айрим шахслар томонидан динни ўзи учун кийин қилиб олиш ва ўзгаларга ҳам машаққатли кўрсатишга ҳаракаатлар кузатилмоқда. Жумладан, мусулмонлар ҳаётини оғирлаштиришга сабаб бўлувчи фатволарни бериш, аслида мубох, яъни ҳалол саналган нарсаларни макруҳ ёки ҳаромга чиқариш ҳолатлари учраб турибди. Куръони каримнинг «*Моида*» сураси 87-оятда бу каби

қимсаглар учун алоҳида кўрсатма келган бўлиб, унда айтгиллишича, «*Эй, имон келтирганлар! Сизлар учун Аллоҳ ҳалол қилиб қўйган нарсаларни ҳаромга чиқармангиз ва ҳаддан ошмангиз! Зеро, Аллоҳ ҳаддан ошувчиларни ёқтирмайди*». Яна бир оятда ҳам Аллоҳ таоло: «*Айтгинг: «Бандалари учун чиқарган Аллоҳнинг зийнатини ва пок ризқларни ким ҳаромга чиқарди?» Айтгинг: «У (зийнат ва пок ризқлар) бу дунёда имон келтирганлар (ва бошқалар) учун, киёмат кунда эса, ҳолис (мўминларнинг) ўзлари учун бўлур*»». Шундай қилиб, оятларни биладиган қавмларга муфассал баён қилурмиз», деб ҳалолни ҳаром санаш масаласи Куръон орқали қайтарилган ўта кўшёрлик талаб этиладиган иш эканини билдирган.

Ҳадиси шарифларда ҳам динни ўзгалар тутул, ўзи учун ҳам машаққат қилиб олишдан каттик қайтарилган. Жумладан, Анас (розияллоҳу анҳу) дан шундай ҳадис ривоят қилинади: «*Расулulloҳ (алайҳис-салом)нинг аёллари хонадонларига бир зуррў аржак мусулмонлар келиб, Расулulloҳ (алайҳис-салом) нинг (уйдаги) ибодатлари ҳақида сўрашди. Бу ҳақида сўзлаб берилгач, уларга бу оз кўрунди: «Расулulloҳ (алайҳис-салом) қиллар-у, биз қилмиз? Ахир, Аллоҳ таоло у зотнинг олдинги ва кейинги гуноҳларини кечирган бўлса (шунинг учун у зот оз ибодат қилсалар ҳам бўлаверарди)», дейишди. Ораларидан бири: «Мен энди бутун ҳаётим бўйи кечаси билан намоз ўқиб чиқаман!» деди. Иккинчиси: «Мен бир умр рўза тутаман, бирор кун ҳам канда қилмайман!» деди. Учинчиси: «Мен умрбод аёллардан узоқ бўламан,*

умуман уйланмайман!» деди. (Бундан хабардор бўлган) Расули акрам (алайҳис-салом) уларни топиб: «Сизлар шундай-шундай дебсиз. Холбуки, Аллоҳга қасам, Аллоҳ таолодан энг кўрқадиганингиз ва тақводорроғингиз ўзимман. Шунга қарамай, баъзида рўза тутаман, баъзида тутмайман. Намоз ҳам ўқийман, ухлайман ҳам, аёлларга уйланаман. (Менинг суннатим шудир), ким суннатимдан юз ўғирса, мендан эмас!» дедилар» (Бухорий ва Муслим ривоят). Демак, киши ибодат ва бошқа масалаларда ўртача йўлдан воз кечиб, кийин ва машаққатли ҳолатларни ўзига юкляб, динни оғир қилиб олиши Пайғамбар (алайҳис-салом) суннатларига ҳам хилоф саналади.

Шунингдек, баъзи муслмонлар ислом ҳукмларини тушунишда муттаассибона қарашларни ёкляб, диний кўрсатмаларни тушуниш ва уларга амал қилишда ихтилоф чиқариб, ўз фикрини диндаги энг тўғри ва ягона исломий қараш санаб, ўзгача дунёқарашдаги инсонларга нисбатан кескин муносабатда бўлмоқдалар. Натижада, инсонлар ўртасида ўзаро нифок, бир-бирига нисбатан адоват қилиш, майда масалаларни глобал диний муаммо қилиб кўрсатиш, оқибатда, муслмон жамиятларида ички низоларнинг авж олиши, парокандалик, бўлиниш ва беқарор вазиятнинг вужудга келишига сабаб бўлмоқда.

Аслида, бундай ҳолатлар ислом таълимотида кораланиб, ўзаро бўлинмасликка, динни оғирлаштирмаслик ва ўзаро тотув бўлишга чақирилади. Диний масалаларда ҳаддан ошиш кишини ҳалок этишидан огоҳлантирилади.

Жумладан, Абу Хурайра (розияллоҳу анҳу) дан ривоят қилинган ҳадиси шарифда шундай дейилади: «Албатта, дин энгилликдир. Ким динда чуқур кетса, (дин) уни энгади. Бас, тўғри бўлинлар, тўғри бўлишга ҳаракат қилинлар...» (Имом Муслим ривоят). Демак, исломдаги энгилликларни рад этиб, улардан фойдаланмаслик динни нотўғри тушуниш ва ғулувга кетиш хисобланади.

Дин уламоларининг фикрларига кўра, ислом дини ҳамма замон учун мувофиқ келувчи диндир. Бу фикрнинг моҳияти шундаки, ислом илм-фан, тиракжиёт ва кишилар ҳаётини энгиллаштиришга сабаб бўлувчи омилларни барча замон ва маконда қўллаб-қувватлаб келган. Шунга қарамай, динни доғмагик шаклга солишга уринувчи, ислом кўрсатмалари кескин ва ҳар қандай ўзгаришдан холи, деб таъкин қилувчи тоифалар учраб туради. Тўғри, ислом динининг айрим кўрсатмалари замон ва макон ўзгарса ҳам ҳеч қандай ўзгаришни қабул қилмайди. Масалан, диндаги эътиқодий тушунчалар, асосий қоидалар, ибодатга оид ҳукмлар ўзгармай келмоқда. Лекин инсонлар ўртасидаги ижтимоий, иқтисодий, маиший масалаларда ислом дини жамиятдаги вазият, зарурат ва эҳтиёждан келиб чиққан ҳолда, агар диннинг асосий қоидаларига киллоф келмайдиган бўлса, муайян ўзгаришларни қабул қилади.

Илк ислом даврида қабрларни зиёрат қилиш Пайғамбар (алайҳис-салом)нинг «*Кимки қабрларни зиёрат қилса, биздан эмас!*», деган ҳадислари асосида ман этилган эди. Чунки, ўша даврда ислом